

Švedi.

Grmanski národ se deli na pet različnih vej ali pánog, ki se že po jeziku lahko poznajo, od kod izvirajo, da-si so tudi med sabo dosti različne. Te pánoge so: Nemci, Angleži, Danci, Nizozemci in Švedi. Kakor pri družih, tako je tudi pri teh národih obično, da ima sleherni svojo lastno književnost, ker spomnili se boste, ljubi otroci, da ste že v „Vrtcu“ čitali životopis znamenitega danskega pisatelja Andersena, katerega prisrčna ljubezen do mladine vam je znana. Tudi več njegovih povesti vam je že „Vrtec“ prinesel. — A naj vam denes prinese tudi nekoliko o Švedih, o národu, ki šteje preko 5 milijonov ljudi, in živi na ozemlju, ki se Škandinavijska imenuje. Da je ta dežela daleč ondu na severju, to lahko vidite, ako vzamete zemljevid tega ozemlja v roke.

Najimenitnejša mesta na Švedskem so: Stokholm, ki šteje 150.000 prebivalcev, ter je tudi glavno in stolno mesto na otocih in polotokih ob iztoku melarskega jezera v baltiško morje. Jönköping z 13.000 prebivalci in Södertelje z 3000 prebivalci. — Posebno lepo mesto je Stokholm, ki je sedež kralja, ter posebno bogat na starodavnih spomenikih. Največjo pozornost pa gotovo vzbuja kraljeva knjižnica, ki šteje okoli 200.000 raznovrstnih knjig. V njej je še zdaj shranjen prvi zaklad književnosti češke, ki je o času 30letne vojske bil tjekaj prenešen. Pred požarom te knjižnice, ki je nastal 1697. l. štel se je preko 70 čeških rokopisov. Zdaj ima starih čeških rokopisov samo 20 še.

Glavni praznik obhaja Stokholm na 24. junija; tačas je tudi noč ondu samo kratek somrak. Sploh je ta dan vse mesto od ranega jutra do poznega večera na sprehajališčih; vozi se po jezeru, strelja, póje in pije punč.

Jezik švedski se prišteva k najlepšim evropskim jezikom; podoben je nemščini, samo nekoliko ostrejši je nego navadni jezik severnih národov. Švedi imajo že od najstarejše dóbe bogato književnost. Najznamenitejši švedski pisatelji v prejšnjih stoletjih so: Tycho de Brahe, rojen 1546. l.; Karl pl. Linné, Jovan Jakob pl. Verzelius, Esaisar Tegner, Béranger Bellman, katerega pesni so postale zdaj že popolnem národne. Njemu je postavljen v Stokholmu bronast spominek. A kar se še družih sedanjih okólnosti tiče, sodi jih češki pisatelj ovako:

„V obče je znano, da je mali narod švedski v svojem duševnem razvoju v mnogih obzirih presegel druge velike národe. Švedi so v vèdah mnogo več storili, nego marsikateri drugi veliki narod. Švedski učenjaki so sila veliko storili v prirodninskih vèdah. Umeteljnost švedska vzbuja spoštovanje vseh narodov, rokodelstvo je v najlepšem razcvetu, in šolstvo je po vsej deželi prav dobro preskrbljeno. Kar se tiče švedske literature, ni ga lahko národa, ki bi ne zajemal iz nje koristi, in njene plóde ne prenašal na svoje polje. Zlasti smemo reči, da se znabiti nobeden drugi národ ne more ponašati s takim številom slovstvenih umotvorov za družinske kroge, kakor ravno Švedi, katerim se na lepoznavskem obzorji lesketajo imena slavnih pisateljic, kakor so: Karlenova, Bremrova, Švarcova i. dr. Národ švedski v svojem ne ravno velikem številu, vsled velicih duševnih proizvodov svojih velikanov v vèdi, umetelnosti in obrtniji, vsled bogatstva svoje krasne literature, je takó

izvrstna podoba v zgodovini sedanjosti, da mu ne moremo odrekati spoštovanja in važnosti; še celó mali narodi, kakor je na primer naš, morejo si ga jemati v izgled ter delati po názorih vrlih Švedov, ki nam so živ dokaz, da niso samo mali narodi življenja zmožni, nego da tudi oni lahko korakajo vštric velikih narodov, ter jih še celó lahko prehité.

Jaz mislim, da vam te besede dovolj slikajo švedsko duševno življenje. Leta 1872 so Švedi imeli 21 časopisov, a leta 1874 jih je bilo 22, in to v vseh strokah literature in javnega življenja. Tudi se na švedskem le redko kateri človek najde, ki bi ne znal zapisati svojega imena; a brati zna skoraj vsak.

Jedina neprijetnost, ki človeka potujočega po Švedskem lahko zadene, je ta: da pri izmenjavi kacega zlatega denarja dobi nekaj umazanih in skrpanih papirjev, ki jim v denar služijo. Zlatih ali srebrnih denarjev težko najdeš na Švedskem, ker ti izginejo kakor kafra v skrinje imovitih ljudi, ter po tem ne ugledajo tako kmalu belega dne. Ceste po Švedskem so posebno lepe, in tudi ljudje so zeló prijazni. Navadno imajo skoraj vsi bele lasé, širok obraz in svetlo-modre oči. Črnolasi ljudjé se na Švedskem le redko vidijo, in ti, kateri jih imajo, so zopet poseben narod, ki se Čudi imenuje.

H koncu mi bodi še dovoljeno, da končam svoj opis z besedami češkega pisatelja Jirečka, ki pravi: „Davno so že minuli časi, ko so se Švedi bojevali na Labu, Dunavu, Visli in v globinah Rusije. Že od 1813. leta, tedaj celih 64 let niso imeli nobene vojske. Sedanji kralj Oskar II., izvrsten govornik in pesnik, je zeló priljubljen. Narod švedski opustivši vojsko, obrnil se je k vèdam in obrtniji, zlasti k vèdam prirodnim in matematičnim. Na mestu Forstensov in Banerov, lesketajo se zdaj vsemu svetu znana imena: Linnéa, Celsia, Berzelia, Ericsona in polarnega plavca Nordensjölda.“ — kl. —

Grki.

Sedanja Grecija je le južni del stare Grecije. Več dežel, ki so sedaj v turškeji oblasti, bilo je grških.

Prvo izobraženje so Grki dobivali od inozemcev, ki so prišli iz Egipta, Fenicije in male Azije. Ti omikani tujci so začenjali poljedelstvo, vadili prebivalce stalnega in urejenega življenja.

V kratkem se je pri Grkih izbudil junaški duh vlastne velikosti. Mej tem, ko so žene doma mirno hiševale, vadili so se možje v bojevalnih igrach, ali pa so po deželi hodili in jo trebili tolovajev in derečih živali.

Po svojih junaških delih so si pridobili Heraklej, Jazon, Perzej in Tezej in še drugi toliko slave, da so jih potomci čestili za polbogove in njihova dela opevali v lepih pesnih.

Grki so čestili več bogov in boginj; gora Olimp jim je bila v sedež. Najvišji med bogovi je bil Zeus, kateremu so se vsi drugi uklanjali. Verovali so, da bogovi neprenehoma živé v veselji in radosti, in so neumrljivi, da vodijo človeško osodo in vravnujejo vsa človeška dejanja, ter delé jednemu te, drugemu druge lastnosti, da se udeležujejo človeških preprirov ter se zaradi tega večkrat med seboj razdvojé. Vse strasti, še celó hudobije, katerim so ljudje udani, mislili so Grki, imajo tudi bogovi, samo da v višjej stopinji. Torej